

Kwaliteitshandboek			
	Visietitel	Visie nr	VIS-TH-005
	Vrijheidsbeperkende maatregelen	Revisie status	R-01
		Revisie datum	
		Pagina	1 van 6
2 Zorg -> GES			

Preventie en toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen binnen Ter Heide

Ter Heide richt zich op kinderen, jongeren en volwassenen met complexe en meervoudige ondersteuningsnoden op meerdere levensdomeinen. We streven naar een kwaliteitsvol bestaan op al de levensdomeinen door te zoeken naar totaaloplossingen op maat. De persoon staat centraal binnen een aangepaste leefomgeving en specifiek opvoedingsklimaat.

Wat verstaan we onder afzondering en fixatie?

Fixatie is elke handeling of elk gebruik van materiaal of medicatie die de bewegingsvrijheid van een persoon beperkt, verhindert of belemmert, waarbij de persoon niet zelfstandig zijn bewegingsvrijheid kan herwinnen.

Enkele voorbeelden van fixatie:

- Een bewoner draagt een polsbandje tijdens de wandeling om te vermijden dat hij zich lostrekt, om zo zijn fysieke integriteit te beschermen.
- Een bewoner wordt achter de correctietafel geplaatst bij erg hoge spanning om escalatie te vermijden.
- Een bewoner die regelmatig maar onvoorspelbaar valt door epilepsie draagt de hele dag een valhelm.
- Een cliënt krijgt noodmedicatie toegediend waardoor hij/zij gesedeerd is.
- ...

Kortom kan fixatie verschillende vormen aannemen:

- Fysieke interventie: De cliënt wordt door één of meerdere begeleiders op een fysieke gecontroleerde wijze verplaatst of de cliënt laat zich verplaatsen.
- Mechanische fixatie: Mechanische hulpmiddelen worden ingezet aan de cliënt of in de directe omgeving waarbij het niet mogelijk is om deze zelf los te krijgen.
- Medicamenteuze fixatie: Acuut of chronisch inzetten van medicatie bij een cliënt.

Afzondering is het verblijf van een zorggebruiker in een daartoe speciaal voorziene individuele afzonderingskamer, hetzij in een andere individuele ruimte, dewelke hij niet zelfstandig kan verlaten.

Enkele voorbeelden van afzondering:

- Bewoner wordt oww agressief gedrag in een TO-ruimte afgezonderd.
- Bewoner wordt in een aparte ruimte met poortje afgezonderd om de fysieke integriteit van zijn medebewoners te beschermen.
- Rolstoel wordt vastgezet met de rem om de fysieke integriteit van medebewoners te garanderen.
- Slaapkamerdeur die afgesloten wordt om de fysieke integriteit van zowel de cliënt als medebewoners te beschermen.
- Een kamermoment met gesloten deur als vast onderdeel van de dag voor het realiseren van rust en prikkelreductie.
- ...

Daarnaast kan er sprake zijn van collectieve VBM. Deze worden enkel ingezet voor het realiseren van veiligheid van onze bewoners ivf het collectief wonen. Deze worden geconcretiseerd binnen de identiteit van elke leefgroep.

Enkele voorbeelden van collectieve VBM:

- Het sluiten van de keuken deur zodat bewoners niet aan de frigo of kasten kunnen.
- Het sluiten van de badkamerdeur zodat bewoners niet in een onveilige situatie terecht komen Bv. in contact komen met heet water.
- We sluiten de kastdeuren in een gemeenschappelijke ruimte. Hierdoor kunnen bewoners zich niet verwonden bij een escalatie van gedrag.
- ...

	Beoordeeld door		Goedgekeurd door	
Functie	SM Kwaliteit en stuurinfo	Directeur Zorg	Algemeen Directeur	
Naam	P. Lognard	F. Smits	N. Dethier	
Handtekening				

Kwaliteitshandboek			
	Visietitel	Visie nr	VIS-TH-005
	Vrijheidsbeperkende maatregelen	Revisie status	R-01
		Revisie datum	
		Pagina	2 van 6
2 Zorg -> GES			

Wanneer kunnen vrijheidsbeperkende maatregelen worden ingezet?

Er zijn 3 redenen waarbij vrijheidsbeperkende maatregelen zoals afzondering en fixatie aanvaardbaar zijn.

1. Om de veiligheid te herstellen bij acuut en ernstig gevaar voor de fysieke en/of psychische integriteit voor de cliënt en/of andere personen
2. Om de veiligheid te behouden bij potentieel gevaar voor de cliënt en/of anderen, dus om een acute en ernstig gevaarlijke situatie te vermijden.
3. Om de ontwikkelings- en ontplooiingskansen te bevorderen van de cliënt.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen structurele en situationele vrijheidsbeperkende maatregelen.

- Een structurele vrijheidsbeperkende maatregel betreft een geplande interventie:
 - Bij voorspelbaar en/of terugkerend potentieel gevaar voor de fysieke en/of psychische integriteit van de cliënt en/of andere personen.
 - Om voorspelbare en/of terugkerende ontwikkelings-/ontplooiingskansen bij de cliënt te bevorderen
- Een situationele maatregel betreft een ongeplande interventie dewelke op voorhand werd omschreven en afgesproken. Deze wordt toegepast bij acuut en ernstig gevaar, maar kan ook ingezet worden vanuit het signaleringsplan bij potentieel gevaar voor de fysieke en/of psychische integriteit van de cliënt of andere personen.

De huidige redenen impliceren dan ook dat vrijheidsbeperkende maatregelen niet kunnen ingezet worden als straf. Daarnaast dient ook elke maatregel op maat van de individuele cliënt te worden bepaald. We zijn alert voor de eventuele impact op de medebewoners na het toepassen van een vrijheidsbeperkende maatregel op een individu.

Inzet op preventie

Het uitgangspunt voor het handelen met onze cliënten vertrekt vanuit de eigenheid van onze cliënt, met zijn sterktes en ondersteuningsnaden. De daarbij horende preventieve maatregelen en afspraken staan voor elke cliënt omschreven in het handelingsplan. We passen vrijheidsbeperkende maatregelen toe op basis van het principe: 'Zo weinig mogelijk en enkel indien andere maatregelen ontoereikend zijn'. De nadruk ligt op preventief handelen om te voorkomen dat we moeten overgaan tot een vrijheidsbeperkende maatregel. Ondanks de sterke inzet op preventie, kan het voor een kwaliteitsvolle hulpverlening toch nodig zijn om vrijheidsbeperkende maatregelen, zowel situationeel als structureel, toe te passen.

Voor alle bewoners waarbij situationele vrijheidsbeperkende maatregelen van toepassing zijn, werken we met een signaleringsplan dat onderdeel uitmaakt van de fiche verantwoord handelen. Het signaleringsplan stelt ons in de mogelijkheid om het spanningsniveau van de bewoner in te schatten en tijdig ons handelen hierop te kunnen afstemmen en zo situationele vrijheidsbeperkende maatregelen te vermijden. Situationele vrijheidsbeperkende maatregelen worden dus pas ingezet wanneer de eerdere pogingen tot de-escalatie onvoldoende bleken.

Betrokkenheid van cliënt en vertegenwoordiger

Om een vrijheidsbeperkende maatregel in te zetten dient er steeds vooraf een akkoord gegeven te worden door de cliënt zelf of door zijn vertegenwoordiger. De enige uitzondering die hierin gemaakt kan worden, betreft een noodsituatie waarbij de lichamelijke integriteit van de bewoner zelf, medebewoners of begeleiding ernstig in gevaar is. Het gaat hier om een acute situatie die achteraf zo snel mogelijk met ouders/bewindvoerder moet opgenomen worden. Indien sprake van een ernstig gevaar of bedreiging kan de organisatie eenzijdig deze maatregel handhaven ondanks geen akkoord van netwerk.

	Beoordeeld door		Goedgekeurd door	
Functie	SM Kwaliteit en stuurinfo	Directeur Zorg	Algemeen Directeur	
Naam	P. Lognard	F. Smits	N. Dethier	
Handtekening				

Kwaliteitshandboek			
	Visietitel	Visie nr	VIS-TH-005
	Vrijheidsbeperkende maatregelen	Revisie status	R-01
		Revisie datum	
		Pagina	3 van 6
2 Zorg -> GES			

Het is belangrijk dat toestemming werd gegeven voor de specifieke maatregelen, zonder dwang, voordat met de uitvoering van de maatregel werd gestart en dat deze te allen tijde terug geëvalueerd kunnen worden (bv de vertegenwoordiger gaat niet langer akkoord met de afgesproken maatregel).

Aanbevelingen op toepassing en uitvoering van vrijheidsbeperkende maatregelen

Bij elke toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen staan menswaardigheid en veiligheid van de cliënt en zijn omgeving voorop. Om hiertoe bij te dragen dienen een aantal aanbevelingen in rekening gebracht te worden.

Voorwaarden voor de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen:

- De beslissing om over te gaan tot vrijheidsbeperkende maatregelen wordt genomen via een multidisciplinair overleg en wordt besproken met netwerk. Waar mogelijk kan de cliënt betrokken worden, maar bij onze doelgroep is dit een eerder uitzonderlijke situatie vanwege hun beperkt cognitief en/of emotioneel functioneren.
- Er werden (minder ingrijpende) alternatieven voor de maatregel overwogen, maar deze volstonden niet.
- We houden bij het bepalen van de maatregel zoveel mogelijk rekening met de kwetsbaarheid van de cliënt zoals de ontwikkelingsleeftijd, medische factoren, aanwezigheid van trauma en voorgaande ervaringen met vrijheidsbeperkende maatregelen.
- Er werd toestemming voor de maatregel gegeven door de vertegenwoordiger (of de cliënt zelf bij beslissingsbekwaamheid).
- We houden rekening met de principes van proportionaliteit en subsidiariteit. We kiezen de minst ingrijpende maatregel, dit betekent de maatregel met de minste impact op de integriteit van de cliënt. Daarnaast dient het te bereiken doel in verhouding te staan tot het gebruikte middel. Wanneer de reden bijvoorbeeld is om de ontwikkelingskansen van de cliënt te bevorderen, dient deze kans dan ook belangrijk genoeg te zijn om hiervoor fixatie of afzondering toe te passen. We vermijden waar mogelijk ook de toepassing van meerdere maatregelen tegelijk.
- De afspraken en redenen voor de toepassing van de vrijheidsbeperkende maatregelen worden opgenomen in het handelingsplan en de fiche Verantwoord Handelen. De vertegenwoordiger geeft (via de verantwoord handelen fiche) minstens jaarlijks of bij wijzigingen toestemming voor alle vrijheidsbeperkende maatregel die wordt toegepast.

Inrichting van de afzonderingskamer:

- De ruimte voor afzondering dient een veilige en rustgevende omgeving te zijn. Het is bij voorkeur een ruimte die hier enkel voor gebruikt wordt en specifiek hierop gericht is. Binnen de GES-groepen en de meeste MID-beschermingsgroepen zijn er zulke ruimtes aanwezig. We merken echter dat voor sommige bewoners afzondering op de eigen kamer net meer rust brengt. We nemen dan ook de reden voor de keuze van de eigen kamer mee op in ons handelingsplan.
- De ruimte zou de mogelijkheid dienen te geven tot fysieke nabijheid of visueel contact op maat van de cliënt. Maar we merken echter dat bij onze doelgroep dit vaak net extra spanning geeft, dus dit dient op maat bekeken te worden. In de verantwoord handelen fiche wordt specifiek genoteerd hoe hiermee wordt omgegaan.
- We houden rekening met de privacy van onze cliënt. De ruimte kan enkel betreden worden door bevoegd personeel. We zien erop toe dat medebewoners en andere niet-rechthebbende personen geen toegang hebben tot camerabeelden en spionnetjes.
- Mogelijkheid tot sanitaire voorziening in de ruimte of in de onmiddellijke nabijheid wordt op maat van de individuele cliënt bekeken.
- Er worden mogelijkheden tot oriëntatie voorzien via natuurlijk lichtinval en een tijdsindicatie.

	Beoordeeld door		Goedgekeurd door	
Functie	SM Kwaliteit en stuurinfo	Directeur Zorg	Algemeen Directeur	
Naam	P. Lognard	F. Smits	N. Dethier	
Handtekening				

Kwaliteitshandboek			
	Visietitel	Visie nr	VIS-TH-005
	Vrijheidsbeperkende maatregelen	Revisie status	R-01
		Revisie datum	
		Pagina	4 van 6
2 Zorg -> GES			

- Mogelijkheid voorzien om cliënt rechtstreeks contact te laten nemen met begeleider en een gesprek met hem kan voeren.

De wijze van uitvoeren van de maatregel:

- We respecteren steeds de waardigheid en privacy van de cliënt. We vermijden afzonderingen waarbij derden aanwezig zijn die geen rol hebben in de interventie.
- We zorgen voor open en respectvolle communicatie: we informeren de cliënt waar nodig, stellen hem/haar gerust. We tonen betrokkenheid en nemen een neutrale houding aan als begeleiding. We vermijden communicatie over de cliënt in de aanwezigheid van de persoon.
- We trachten maximaal te voorzien in de basisbehoeften: dorst, honger, persoonlijke hygiëne, toilet. We bieden zoveel mogelijk fysiek comfort.
- We zorgen dat de cliënt steeds de mogelijkheid heeft gekleed te zijn, tenzij dat er een specifieke indicatie van zeer ernstig gevaar van de fysieke integriteit van de cliënt aanwezig is.
- We gebruiken veilige technieken om een afzondering uit te voeren.
- De duur van de maatregel: tot het gewenste effect is bereikt.
- Na het beëindigen van de maatregel: indien mogelijk en wenselijk vindt er een nabespreking met de cliënt plaats zodat hij/zij zijn ervaring kan delen en vragen kan stellen. Dit kan ook meegenomen worden in de evaluatie van de maatregel. De nabespreking is vaak nodig voor de cliënt ifv herstel van de relatie met de begeleider. Begeleider en cliënt sluiten de situatie af en gaan terug verder met elkaar, zonder inzicht of reflectie bij de cliënt te verwachten.

Maximale tijdsduur van een maatregel:

Als basisprincipe wordt een vrijheidsbeperkende maatregel steeds zo kort mogelijk uitgevoerd. Indien het acuut gevaar voorbij is, wordt de maatregel beëindigd. Naast dit basisprincipe zijn er bijkomende richtlijnen:

- Een fysieke interventie: max 15 minuten. Afzondering kan als alternatief worden overwogen voor een fysieke interventie.
- Mechanische fixatie ifv ernstig en acuut gevaar: we streven naar een zo kort mogelijke duur. Een persoon mag in het kader van ernstig en acuut gevaar nooit langer dan 24 uur mechanisch worden gefixeerd.
- Afzondering: streef naar niet langer dan 1 uur. Een afzondering in kader van ernstig en acuut gevaar mag niet langer dan 24 uur duren.
-

Betrokkenheid arts

- De arts is op de hoogte van de toepasbare vrijheidsbeperkende maatregelen. Er wordt in overleg bekeken welke maatregelen getroffen kunnen worden. De arts wordt op de hoogte gebracht over de toegepaste afzonderingen en fixatie. Indien er medische zorg noodzakelijk is bij afzondering of fixatie, wordt verpleging en arts gecontacteerd.
- Onze huisartsen en psychiater bekijken of er situationele gedragsregulerende medicatie noodzakelijk is en beslissen bij welke indicaties deze mogen worden toegepast.

Samenwerking als team

Omwille van het feit dat het uitvoeren van vrijheidsbeperkende maatregelen een impact heeft op alle betrokkenen is het belangrijk om dit bespreekbaar te maken. Bij het plaatsvinden van een incident bieden we ondersteuning aan onze collega's. We treden met elkaar in gesprek om te achterhalen welke impact het incident heeft en hoe we elkaar kunnen bijstaan in deze situatie.

Het is van belang om als team er te staan en elkaar te vertrouwen tijdens het uitvoeren van een VBM. Als team realiseer je een rustige en humane aanpak indien er toch overgegaan dient te worden naar het uitvoeren van een VBM.

	Beoordeeld door		Goedgekeurd door	
Functie	SM Kwaliteit en stuurinfo	Directeur Zorg	Algemeen Directeur	
Naam	P. Lognard	F. Smits	N. Dethier	
Handtekening				

Kwaliteitshandboek			
	Visietitel	Visie nr	VIS-TH-005
	Vrijheidsbeperkende maatregelen	Revisie status	R-01
		Revisie datum	
		Pagina	5 van 6
2 Zorg -> GES			

Registratie van de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen:

- Elke maatregel, zowel structureel als situationeel, dient te worden opgenomen in het handelingsplan en de fiche Verantwoord Handelen. Er wordt weergegeven wanneer deze maatregel wordt uitgevoerd, met welke reden, op welke manier deze wordt uitgevoerd en de duur.
- Bij een situationele afzondering registreren we nog extra elementen: wie heeft besloten tot de maatregel over te gaan en met welke reden, fysieke hulp, eventuele noodmedicatie, begin en einde, tussentijdse controles en omschrijving van het toestandsbeeld. De registratie vindt plaats binnen het zorgplatform, specifiek gelinkt aan het ABC-schema. Tussentijdse controles vinden minimaal elk halfuur plaats. De controles worden liefst ook fysiek uitgevoerd, maar bij bepaalde cliënten kan dit net het de-escalierend effect van de maatregel in de weg staan. Daarom zal er meestal gekozen worden voor controle via camerabewaking en/of spionnetje.
- Indien er sprake is van een verhoogde agitatie en/of risico op verkrijgen van ernstige letsels, hanteren we een verhoogde frequentie om een controle uit te voeren, namelijk (minimum) elk kwartier.
- Indien een herstelgesprek plaatsvindt, wordt dit geregistreerd binnen het ABC-schema. Het herstelgesprek is op maat van de cliënt. Als het niet aangewezen is voor de cliënt, dan respecteren we dit.

Evaluatie van de vrijheidsbeperkende maatregelen:

Een evaluatie gebeurt met de begeleiders die de maatregel uitvoeren en toezien op het effect van de maatregel. Na deze bespreking wordt dit verder opgenomen met het netwerk van de cliënt en eventueel de cliënt zelf. Het is echter niet altijd mogelijk dat de cliënt zelf deelneemt aan deze evaluatie. Dit omwille van beperkte cognitieve mogelijkheden en/of psychische draagkracht waardoor reflectie niet haalbaar is.

Wanneer vindt er een evaluatie plaats?

- Minimaal jaarlijks om te bekijken of er maatregelen kunnen worden afgebouwd of de nood ervan te herbevestigen.
- Eerder indien de huidige maatregel niet het gewenste effect beoogt.
- Bij verzet van de beslissingsbekwame cliënt tegen de huidige maatregel vindt er een evaluatie plaats. Of wanneer de cliënt niet beslissingsbekwaam is, wanneer zijn vertegenwoordiger in verzet gaat.
- Wanneer de toestemming voor de huidige maatregel wordt ingetrokken. Indien het echter een ernstige en acuut gevaarlijke situatie betreft, kan de maatregel tijdelijk toch nog onder dwang worden uitgevoerd tot een nieuw overleg kan plaatsvinden.

Training/opleiding van de begeleiders over de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen:

Opleidingen zorgen voor meer zekerheid bij het uitvoeren van verscheidene handelingen. Kennis komt in eerste instantie vanuit een opleiding en wordt aangevuld vanuit de praktijkervaring. Het verkrijgen van kennis over het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen is nodig in functie van veiligheid. Dit gaat meer specifiek over veiligheid in het uitvoeren van de handeling, maar ook over het bieden van een veilige omgeving.

We zetten binnen Ter Heide in op volgende opleidingen:

- Een bekwame helper, met andere woorden een begeleider, verkrijgt instructies en opleidingen omtrent het uitvoeren van vrijheidsbeperkende-maatregelen. Dit stelt de persoon in staat om wettelijk deze handelingen te mogen uitvoeren. Bovendien wordt hierbij steeds ook voorgeschreven wat specifiek uitgevoerd mag worden en wat niet. De opleiding wordt ook minimum jaarlijks herhaald voor deze medewerkers.

	Beoordeeld door		Goedgekeurd door	
Functie	SM Kwaliteit en stuurinfo	Directeur Zorg	Algemeen Directeur	
Naam	P. Lognard	F. Smits	N. Dethier	
Handtekening				

Kwaliteitshandboek			
	Visietitel	Visie nr	VIS-TH-005
	Vrijheidsbeperkende maatregelen	Revisie status	R-01
		Revisie datum	
		Pagina	6 van 6
2 Zorg -> GES			

- Voor de correcte uitvoering van persoons- en teamgerichte veiligheidstechnieken wordt er voor de medewerkers die hier gebruik van dienen te maken een PTV opleiding georganiseerd. Alle GES-medewerkers dienen jaarlijks deze opleiding te volgen.
- Daarnaast zijn er nog een aantal opleidingsmomenten die meer het preventieve karakter belichten zoals opleiding rond Emotionele Ontwikkeling, GES-opleidingsdagen, Inservice-trainingen waarin ons zorgprogramma GES wordt toegelicht, ...
- Om een kwaliteitsvolle ondersteuning te bieden aan onze cliënten hanteren we een agressiebeleid. Hierbij staat niet enkel het welzijn van onze cliënten centraal, ook die van de begeleiding. Vanuit dit beleid werden innovatieve acties ondernomen zoals aanwerven van agressiecoaches of het ontwikkelen van een infobrochure voor nieuwe medewerkers.

Binnen Ter Heide zijn er enkele procedures of richtlijnen uitgewerkt ten aanzien van vrijheidsbeperkende maatregelen. We hanteren een overzicht omtrent fixatiematerialen waarbij elk materiaal concreet wordt toegelicht samen met de mogelijke indicaties tot de inzet hiervan. Bovendien zijn er verscheidene werkinstructies uitgewerkt om stap voor stap aan te geven hoe te fixeren. Concreet zijn er werkinstructies van de algemene driepuntsfixatie (lendenriem, polsfixatie & voetfixatie), borstfixatie, lendenriemfixatie met tussenbeenstukken en dijbeenfixatie. Als organisatie zijn we steeds in beweging om kwaliteitsvolle ondersteuning te kunnen garanderen.

	Beoordeeld door		Goedgekeurd door	
Functie	SM Kwaliteit en stuurinfo	Directeur Zorg	Algemeen Directeur	
Naam	P. Lognard	F. Smits	N. Dethier	
Handtekening				